

«Per molt que hagis nascut aquí, tothom et veu d'allà»

La Sumia, nascuda a Vic, explica el que ha patit i pateix per tenir orígens marroquins

"Em dic Sumia, vaig néixer a Osona fa vint-i-dos anys, em vaig escolaritzar al poble i vaig acabar fent el grau d'infermeria a la Universitat de Vic. Ara visc a Barcelona i treballo d'infermera mentre faig el màster interuniversitari d'Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania. Fa ben poc em semblava impossible estar aquí fent això perquè no entrava dins del que, dins la cultura dels meus pares, se suposava que podia fer. No vull generalitzar, així que parlaré, des de la meva experiència, del camí que he escollit i del que la meva família esperava de mi".

Això és el que em respon la Sumia quan li pregunto qui és. Quedem al despatx de Catorze per parlar de Camins, el projecte de la UVic-UCC (<https://www.uvic.cat/noticies/la-uvic-ucc-engega-un-projecte-pioner-en-mentoratge-dels-graus-de-mestre-que-implica-les-11>) en què noies d'origen magrebí que estudien una carrera o ja l'han acabat fan de mentores de noies del mateix origen que ara fan l'ESO o batxillerat. Són com unes germanes grans amb qui poden parlar de tot, en una època vital, l'adolescència, que, per tenir els orígens que tenen, sovint són (per part de la cultura d'aquí i la d'allà) excloses, invisibilitzades o anul·lades. Parlo amb la Sumia, una noia riallera i vital, que m'explica les dreceres que s'ha hagut d'inventar perquè el seu camí sigui seu.

Foto: Gemma Ventura

Com veien els teus pares que estudiessis?

D'una banda, em deien: "Tu, no. El teu germà, que és un any més gran que tu, sí: pot fer el que vulgui, anar on vulgui, viure de la manera que vulgui, perquè és un noi. Però tu ets una dona, representes l'honor de la família, i per tant, tot allò que facis repercutirà la nostra imatge". Però d'altra banda, van fer un esforç per pagar-me els estudis. Pensa que no saben llegir ni escriure, o sigui que el món universitari els quedava molt lluny, i això també explica la seva por.

Tot plegat devia ser una pressió molt gran per a tu.

Vist amb perspectiva, és una pressió molt molt gran que has de portar durant tota l'adolescència i joventut. Però quan estàs a dins d'aquesta cultura i t'han educat sempre així, no ho veus com una imposició sinó com una manera de fer.

Esperen que siguis mare aviat?

Durant la meua adolescència hi havia la idea que ja està bé que facis l'ESO, però no et plantegis estudiar gaire perquè com a dona no pots dedicar tants anys de la teua vida a estudiar. Tens una tasca més important: formar una família i tenir cura dels fills, del marit, dels pares, dels tiets. Has de donar-ho tot a tothom i t'has de menystenir a tu. Ho he fet durant molts anys.

Fins quan?

Dins del patiment tenia molt clar que l'única manera de sortir d'això seria a través dels estudis. Era l'única via que en certa manera estava acceptada. Per poder-me'n anar de casa havia de tenir una feina, però per tenir una feina havia de tenir uns estudis. Vaig passar uns anys justificant-ho tot, mil·límetrant cada moviment. I em preguntava: al final valdrà la pena tot això? Perquè l'únic que s'espera de mi és que acabi casada i tingui fills, que no ho veig malament i és totalment legítim, però no és la meua prioritat ara mateix.

Què és el més dur d'això?

Adonar-te que mai seràs aquella filla que ells pensaven que series. Però penso: potser no seré la filla o la cosina o la germana que s'esperen, però al final seré la dona que vull ser.

Què és Camins?

Va néixer fa tres anys, arran que a mi i a una companya no ens deixessin fer les pràctiques amb el vel a l'hospital. Llavors, a través del Centre d'Estudis de Gènere de la UVic vam agrupar deu noies estudiants de grau o de màster d'origen marroquí perquè fessin de mentores de noies, del mateix origen, que feien l'ESO o batxillerat. No volem que les nenes d'ara visquin el mateix que vam viure nosaltres. Un cop al mes ens reunim per treballar una temàtica diferent, fem una classe de lideratge o un taller d'empoderament, feminisme, educació inclusiva.

Com ha estat la teua experiència?

Feia de mentora d'una noia que feia 4t d'ESO i l'any passat, d'una de 3r d'ESO. S'amoïnaven per coses de qualsevol adolescent: no sé què estudiar, estic molt perduda, no sé si em deixaran anar a estudiar a Girona, quins graus puc fer aquí. El que ens hem adonat fent Camins és que, per molt que hi hagi casos puntuals en què una família estigui en contra que estudiï, molts cops el problema no ve de casa sinó de les escoles: el professorat dubta que les que tenim un origen diferent puguem fer una carrera. En una sessió informativa una mare va venir picada: "Si l'únic que vull és que la meua filla estudiï, què faig si cada dia torna plorant perquè la seva mestra diu que no podrà fer-ho? Com a mare què faig? Si estic treballant perquè ella pugui estudiar però des de l'escola me la destrossen? El problema el tinc jo, que soc la que em deixo la pell dotze hores fregant o netejant, o el té l'escola, que no me l'acompanya?".

A les escoles hi ha mestres racistes?

No crec que el professorat sigui racista, però sí que hi ha mestres concrets, que potser són un de cada deu o quinze, que et marquen molt. I molts altres no els qualificaria de racistes però tampoc es qüestionen el seu etnocentrisme.

Com ho has viscut tu?

A la primera classe de mates de batxillerat, mentre ens presentàvem, vaig dir que a l'ESO havia fet mates de reforç, i que, tot i que era molt conscient que em costaria molt, volia provar-ho. La professora va venir i amb un to bastant despectiu em va dir: "Tu, què hi fas aquí?". "Soc una alumna com qualsevol altra que ve a classe de mates i ja està. Faig el que he de fer: venir a classe. No entenc la teva pregunta". Això ho dic ara: en realitat quan em va fer aquesta pregunta, vaig callar. Avui, que ja fa sis anys d'això (dos de batxillerat i quatre del grau), encara ho recordo, i quan vaig a una classe nova, em pesa de dir: "Ostres, és que potser no en seré capaç, de fer el màster, de treballar bé". Són aquestes petites coses, que potser el professor te les diu perquè ha tingut un mal dia o està cansat. Hi poden haver molts motius aliens a la teva persona, però t'ho diuen a tu i et marquen de tal manera que et segueixes qüestionant al llarg de tota la teva trajectòria escolar si el que estàs fent seràs capaç de fer-ho, de fer-ho bé i d'acabar-ho. Altres vegades m'han dit: "Estàs segura que això ho has fet tu sola? Com pot ser que no ho entenguis?".

Deu ser dur.

Et posen deures i et diuen "feu-los a casa amb els vostres pares i mares". Jo no ho podia fer perquè parteixo d'una família que no s'ha escolaritzat mai. Coses tan bàsiques com omplir un formulari per anar d'excursió: "S'han de comprar X coses, s'han de fer X coses" no les podien fer. Era molt complicat, difícil i dur veure com els teus companys tenien aquest suport familiar, perquè venien de famílies escolaritzades, i tu, com que els teus pares no sabien ni llegir ni escriure, ho havies de fer sola. Recordo que omplia tots els formularis sense saber ben bé què escrivia, anava al meu pare, li assenyalava el requadre i li deia: "Firma aquí". I que després anés a l'escola i em qüestionessin el fet de ser-hi. Recordo batxillerat com una etapa molt dura. Perquè era com si des de l'escola, des de casa i des de l'entorn, em qüestionessin constantment si havia de fer aquell camí o no.

És molt important això que expliques, de cara als mestres que ho puguin llegir.

Fa anys que no estic a l'ESO, però recordo que em sentia molt sola. Per molt que hagi nascut aquí, tothom et veu d'allà. És una doble vida que sempre m'ha pesat. Sempre pensava: "Què més cal? Si vaig néixer al mateix hospital que vas néixer tu, companya de classe! Si visc a prop del teu carrer, si parlo la teva llengua, si em comunico igual que tu". Per què encara em segueixen veient com una persona de fora? Quan aquell "a fora" tampoc me'l sento meu. Vius amb aquesta crisi d'identitat des que tens memòria. Aquí hi ha moments que encara no acabo de sentir-me bé, però quan torno al país dels meus pares tampoc, perquè no n'entenc els codis culturals, o no comparteixo la mateixa llengua i no em puc comunicar bé. Estàs entre dos mons: on et situes? Penjo al mig, vaig fent malabars per no decebre ni uns ni altres i m'oblido de mi mateixa.

Parlàvem del racisme dels mestres, i el dels companys?

Era subtil.

I com era aquesta subtilesa? Perquè a vegades es veuen les coses grosses, però les petites són molt importants.

Grups de xats en xarxes socials: tu no hi ets. Sopars de classe: tothom voldrà fer un sopar, però ningú entendre que no hi podràs anar perquè serà de nit, serà tard i serà fosc. I amb aquestes tres

variables, com a dona, d'origen marroquí i amb família musulmana, depenent de quina família tinguis, no pots sortir. I menys a sopar. No es contempla, a més a més, que sigui un sopar assequible per a tothom. Tornem un altre cop a què diran si et veuen a fora tan tard, en un poble on tothom es coneix: "És que vaig veure la teva filla allà sopant amb nois i noies". Són aquestes coses que, encara que t'hi convidin, no són inclusives del tot. Parlo de la meua vivència. De les petites coses, com les mirades de certs professors.

Com?

S'havia de respondre una pregunta a classe: recordo molts cops d'aixecar la mà i que mai em triessin a mi. Una de les coses que ara aprecio molt és que se'm reconegui. Quan estava a les classes sempre passava molt desapercibuda perquè volia, però tampoc hi havia ningú que em pesqués: "Tu que estàs sempre tan callada, que estàs allà al fons, parla una mica, digues alguna cosa".

Estaves aparcada.

Sí, el missatge que rebia era: ella no molesta. I en això hi ha una diferència de gènere molt clara: les noies d'origen marroquí molt bé, perquè són callades i tímides i no porten problemes, en canvi els nois, tot al contrari. Es té aquesta imatge. En canvi, a la universitat sí que em vaig sentir que em reconeixien.

Al final és que algú et miri: existeixes.

Deixo de ser invisible, perquè la mestra m'ha mirat, m'ha reconegut, m'ha donat la paraula, he pogut expressar el que pensava, estigués bé o malament, però ja m'ha mirat, i això és el que m'ha faltat sempre. Són coses subtils. Perquè el racisme moltes vegades és molt subtil. No trobaràs a l'aula algú que et digui: "Torna al teu país!", o potser sí, però serà molt puntual. Mai penso que el mal que se m'ha fet hagi estat exclusivament des del professorat, és una qüestió estructural. Com vols que un pobre mestre vegi aquestes coses tan subtils en una aula de trenta nens i nenes? Prou feines tindrà a fer-los callar a tots. I no només passa a les aules: et passa al metro, al tren, als supermercats.

Com per exemple?

Una de les coses que em feia molta ràbia quan anava amb el vel era que la gent se'm dirigís primer en castellà, segon, cridant, i tercer, gesticulant. I al principi m'enfadava molt però després reia i els contestava, però de forma calmada, fluixet i en català. I molts cops veies com es sorprenien: "L'has après molt ràpid, aquest idioma!" "Però quin idioma vol que parli, senyor, si he nascut aquí?". O: "Aquest accent que tens te l'han ensenyat molt bé! És que quan t'he vist pensava que...". Això em feia molta ràbia, i va ser un altre dels motius pels quals vaig decidir treure'm l'hijab: no vull que vagi on vagi, faci el que faci, arribi on arribi, sigui sempre la noia del vel. Hi ha aquesta idea que com més et desvesteixis més empoderada estaràs, però molts cops no és així. No es paren a pensar que moltes vegades les dones es treuen el vel perquè no poden aguantar la pressió de la societat d'aquí? Les mirades al metro? Que et parlin en castellà perquè donin per fet que no saps català? Em vaig treure el vel en part perquè volia, però també per poder viure més tranquil·la.

Es critica la cultura musulmana, però aquí una dona amb vel es redueix a un vel.

Sí. Això sol passar amb els col·lectius minoritaris. Veus una dona migrada, i segur que el primer que pensaràs és que ha vingut aquí perquè al país d'on ve estava malament. I moltes vegades, hi ha famílies que deixen unes condicions bones al seu país, però que decideixen emigrar perquè creuen que la vida per als seus fills i filles aquí pot ser una mica millor. Es té la idea que venen aquí per robar-nos la feina i això em sembla molt denigrant i despectiu: la feina la té qui se la mereix i qui se la treballa. Quan tens un nom i cognoms àrabs sempre has de demostrar el doble,

ja sigui en els estudis o en la feina, perquè es parteix que tu no t'ho mereixes. Als fills i filles de les famílies que van emigrar els anys 80 i 90, que ara tenim vint-i-pocs anys, no se'ns contracta moltes vegades partint del nostre nom. I suma-li si portes el vel o si tens la pell més fosca del que està acceptat.

I el mite de les ajudes.

Quan molts cops no és així. Vinc d'una família en què no hem rebut cap ajuda, perquè tant el meu pare com la meva mare van venir del Marroc fa trenta anys per treballar i han muntat el seu negoci. Soc molt conscient dels privilegis que he tingut al llarg de la meua vida: per començar, m'han pogut pagar uns estudis. Sempre he treballat, però per cobrir les despeses mínimes que pots tenir d'adolescent.

Quina esperança tens?

Vam fer Camins per donar veu a les noies que no trobaven el seu camí. En el sentit de dir: tu, Sumia, has tingut el privilegi de poder estudiar, i ha estat molt dur i tot el que vulguis, però has fet un grau, estàs fent un màster, i t'has independitzat. Per a mi és molt important recordar els anys d'adolescència en què no podia compartir el meu malestar ni a casa ni l'aula ni al pati, per seguir acompanyant la lluita de les noies.